

GEORGE ORWELL

TAK TO
VIDÍM
JA

premedia

GEORGE ORWELL

Tak to vidím ja

Vybral, zostavil a preložil Igor Otčenáš

premedia

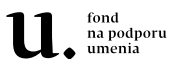
GEORGE ORWELL

TAK TO

VIDÍM

JA

Preklad tejto knihy podporil z verejných zdrojov
formou štipendia Fond na podporu umenia

GEORGE ORWELL:

Tak to vidím ja

Prvé vydanie

Copyright © George Orwell

Translation © Igor Otčenáš, 2021

Slovak edition © Vydavateľstvo Premedia, 2021

All rights reserved

ISBN 978-80-8242-019-0

ŠÁLKA DOBRÉHO ČAJU

Esej na sobotu, Evening Standard, 12. januára 1946

Stačí zobrať do rúk prvú kuchárku a zistíte, že ak v nej hľadáte zmienku o „čaji“, pravdepodobne nič nenájdete; prinajlepšom tam bude niekoľko strohých pokynov, ktoré vám však o tom najdôležitejšom nič nepovedia.

To je zvláštne, a nielen preto, že čaj je jedným z pilierov civilizácie tejto krajiny, rovnako ako Írska, Austrálie a Nového Zélandu, ale aj preto, lebo o najlepší spôsob jeho prípravy sa vedú vášnivé spory.

Keď skúmam vlastný recept na dokonalý čaj, nachádzam v ňom prinajmenšom jedenásť zásadných bodov. V dvoch by sme možno dosiahli všeobecnú zhodu, ale minimálne štyri sú veľmi diskutabilné. Toto je teda mojich jedenásť pravidiel, z ktorých každé považujem za zásadné.

Predovšetkým by sa mal piť čaj indický alebo cejlónsky. Čínsky čaj má svoje prednosti, ktorými najmä dnes nemožno opovrhovať – je lacný a dá sa piť bez mlieka –, no veľmi nás nepovzbudí. Nie sme po ňom ani múdrejší, ani odvážnejší, ani optimistickejší. Každý, kto používa onú chlácholivú frázu o „šálke dobrého čaju“, má bezpochyby na mysli čaj indický.

Po druhé, čaj by sa mal pripravovať v malom množstve, to znamená v čajníku. Čaj z varnice je vždy bez chuti a čaj z kotla, aký sa varí v armáde, chutí po masnote a vápne. Čajník by mal byť z porcelánu alebo keramiky. Čaj zo striebornej alebo zliatinovej kanvice je mdlý, ale z emailovej ešte horší; v tejto súvislosti je zvláštne, že čaj z cínovej kanvice (čo je dnes rarita) až taký zlý nie je.

Po tretie, čajník by mal byť predhriaty. To sa dá lepšie urobiť na kozubovej ohrievacej doske než vypláchnutím horúcou vodou.

Po štvrté, čaj by mal byť silný. Na jednu zhruba litrovú kanvicu naplnenú po rysku potrebujete šesť vrchovatých lyžičiek čaju. V dobe pridelovej to iste nie je niečo, čo by sa dalo robiť denne, no som toho názoru, že jedna šálka silného čaju je lepšia ako dvadsať šálok slabého. Všetci praví milovníci čaju majú svoj nápoj radi nielen silný, ale rok za rokom ešte o trochu silnejší – to je fakt, zohľadňovaný v prídelloch navyše pre starobných dôchodcov.

Po piate, čaj by sa mal dávať priamo do kanvice. Žiadne sitká, mušelinové vrecúška či iné spôsoby, ako ho uväzniť. V niektorých krajinách dávajú pod ústie čajníka záchytný košíček na uvoľnené čajové lístky, ktoré sú vraj škodlivé. V skutočnosti môže človek neškodne skonzumovať pomerne značné množstvo takýchto lístkov, a ak sa čaj nevysype do kanvice voľne, nikdy sa dobre nevyľúhuje.

Po šieste, je potrebné priniesť čajník k nádobe, v ktorej sa varí voda, nikdy nie naopak. Voda by mala vo chvíli dotyku s čajom vriieť, čo znamená ponechať nádobu s vodou nad plameňom až do chvíle, keď ňou budeme čaj zalievať. Niektorí tvrdia, že by voda nemala vriieť dlho, no ja som si zatiaľ nevšimol, že by v tom bol nejaký rozdiel.

Po siedme, po zaliatí vodou treba čaj zamiešať, prípadne čajníkom dobre potriať, a potom čajové lístky ponechať, aby sa usadili.

Po ôsme, čaj treba piť z poriadneho hrnčeka – to jest z hrnčeka valcovitého tvaru, nie plochého a plytkého. Takýto hrnček má väčší objem a na rozdiel od iných, v ktorých čaj napoly vychladne ešte skôr, než ho začneme piť, udrží dlhšie teplotu.

Po deviate, než vlejeme do čaju mlieko, je potrebné odliat z neho smotanu. Príliš tučné mlieko dáva čaju nepríjemnú pachuť.

Po desiate, najprv sa do šálky leje čaj. Toto je najspornejší bod zo všetkých; vlastne v každej britskej rodine existujú v tomto ohľade asi dve školy.

Stúpenci jednej školy, ktorá hlása, že mlieko sa leje ako prvé, majú na svojej strane niekoľko naozaj silných argumentov, ja však tvrdím, že môj argument je nespochybniteľný. Totiž ak vlejeme do šálky ako prvý čaj, môžeme doň potom pri miešaní vliat toľko mlieka, aby bolo v správnom pomere. Kým v opačnom prípade sa môže v šálke ocitnúť mlieka priveľa.

A napokon, čaj – pokiaľ ho nepijeme v ruskom štýle – by sa mal piť bez cukru. Veľmi dobre si uvedomujem, že v tomto ohľade patríam k menšine. Ale ako sa môžete považovať za milovníka čaju, ak zničíte jeho chuť cukrom? To si môžete s rovnakým výsledkom nasypať do čaju korenie či soľ.

Čaj má byť trpký, veď aj pivo má byť trpké. Ak si ho osladíte, nevychutnáte si čaj, ale cukor. To si môžete pripraviť veľmi podobný nápoj tak, že rozpustíte cukor v čirej horúcej vode.

Niektorí ľudia povedia, že nepijú čaj ako taký, ale nápoj na rozohriatie či povzbudenie a cukor potrebujú na to, aby práve prerazili jeho chuť. Týmto poblúdencom by som chcel povedať: skúste piť čaj bez cukru povedzme dva týždne a je veľmi pravdepodobné, že si ho už nikdy nebudete ničť sladením.

Hoci to nie sú všetky sporné body spojené s pitím čaju, dostatočne nám ozrejmujú, akou citlivou záležitosťou sa to stalo.

Mohli by sme ešte hovoriť o záhadách spoločenskej etikety v súvislosti s podávaním čaju (prečo sa napríklad považuje za vulgárne držať v ruke šálku bez tanierika?) a veľa by sa dalo napísať o druhotnom využití čajových lístkov pri veštení, predpovedaní príchodu hostí, krmení králikov, hojení popálenín a čistení koberca.

Je dôležité venovať pozornosť takým detailom, ako je predhriatie kanvice a používanie skutočne vriacej vody, aby ste dokázali vyžmýkať zo svojho prídely dvadsať šálok slušného, silného čaju, ktoré by vám mali tie dve unce pri správnom zaobchádzaní poskytnúť.

PREDSLOV

Viac ako autor románov, dokonca viac ako autor *Cesty do Wigan Pier* či *Holdu Katalánsku* je ten pravý Orwell esejista a novinár. To je Orwell muž, Orwell mysliteľ, Orwell tvor politický. Osoba, ktorú spoznáваме v týchto podobách, to nie je skutočný Eric Blair. Blaira si priatelia pamätajú ako uštipačného, nedôverčivého človeka, ktorý bol nesvoj medzi obyčajnými ľuďmi. Podľa jeho švagra, s ktorým vymetali robotnícke krčmy v Leedse, „kde prišiel, tam pokazil zábavu“ a nemal rád svojich blížnych. Tí, ktorí boli svedkami jeho snahy napodobniť spôsoby príslušníkov robotníckej triedy – napríklad srkanie čaju z tanierika v kantíne BBC –, to vnímali ako trápne výstrelky. Naopak, George Orwell spisovateľ je človek sebaistý, uvoľnený, otvorený, demokratický. Tým nechcem tvrdiť, že to, čo napísal, je skreslením jeho „pravého“ ja. Mohli by ste ľahko namietať, že svoje pravé ja v živote maskoval plachosťou alebo neistotou a na povrch vychádzalo až pri písaní. Tak či onak, pripomína nám, koľko umenia dával do písania v celej jeho prirodzenej podobe.

Orwell sa tým netajil. Človek nemôže napísať nič, čo by bolo hodné čítania, poznamenal v úvahe *Prečo píšem*, „pokiaľ ustavične nezápasí o to, aby vymazal vlastnú osobnosť“. Jeho dlhodobým cieľom bolo „urobiť z písania o politike umenie“. To znie dosť prekvapujúco, pretože o ňom ako o umelcovi normálne nepremýšľame. Takmer vôbec neoceňuje krásu, a ak áno, hľadá ju v dosť ošumelých a prehliadaných veciach – v sklenenom ťažidle na papier z bazára, v oku ropuchy obyčajnej, v ružovom kríku za šesť pencí z obchodného domu Woolworth's. Štýl, ktorý si vypracoval v esejach a novinových príspevkoch, je verbálnym ekvivalentom týchto objektov. Je priamy a jednoduchý – alebo sa to tak zdá, kým sa takým štýlom nepokúsíte písať vy sami. Nikdy nič nezastiera a nie je domýšľavý. Angličtina, hovorí, je „jazyk lyrickej poézie, ale aj novinových titulok“ – čím sa myslí, že je nekonečne subtilná a súčasne extrémne zovretá. Jeho pravidlom pri písaní bolo povedať všetko čo najstručnejšie a používať viac konkrétne slová než abstraktné. Vyhýbať by sa malo zahmlievaniu, otrepánym frázam, neživým metaforám a ozdobným prívlastkom. Orwell brojil proti pompézosti, predstieranej hlbokomyseľnosti a nezmyselnostiam a posmieval sa žargónu, najmä tomu politickému, ako keď poznamenal, že slovo „buržoázny“ používajú v Anglicku takmer výlučne ľudia buržoázneho pôvodu.

Ako vzorový príklad jeho prozaického štýlu sa občas uvádza Jonathan Swift. Ale Swiftov vyumelkovaný, uhladený prozaický štýl je niečo celkom iné ako Orwellov. Lepším príkladom je H. G. Wells, ktorého Orwell tak

dychtivo čítal na základnej škole. Podobne je to aj s G. K. Chestertonom a s oveľa menej známym Winwoodom Readeom, autorom knihy *Utrpenie človeka* (*The Martyrdom of Man*), ktorého podľa vlastných spomienok čítal ako sedemnásťročný. To, čo si vyberá z Readeovho štýlu – dôraz na úspornosť, obraznosť, presvedčivosť poznania –, to všetko je zretelne orwellovské. Orwellova presvedčivosť poznania však niekedy spočíva na vratkých základoch. Keď napríklad píše, že „žijeme v dobe, keď priemerná ľudská bytosť vo vysoko civilizovanej krajine je esteticky na nižšej úrovni ako ten najprimitívnejší divoch“, je toto tvrdenie také nejasné, že je vlastne nezmyselné. No tento sebaistý výrok je charakteristický a štylisticky zásadný. Dôležitým prvkom je aj prekvapenie. Niekedy má podobu neočakávaného názoru – ako keď chváli Georgea Gissinga, ktorý nazval príslušníkov robotníckej triedy divochmi, alebo keď počas druhej svetovej vojny spochybňuje názor, že je horšie zabíjať civilistov ako vojakov, prípadne keď navrhuje, aby prvým krokom pri štúdiu antisemitizmu bola jeho dekriminalizácia. Tieto názory nie sú iba provokatívne – vôbec nejde o nejaké licenciované „darebáctvo“, aké si spisovatelia v duchu vrtošivej anglickej esejistickej tradície zvyčajne prisvojujú. Je to znamenie autentického individuálneho uvažovania. Prekvapenie bolo jedným z nástrojov proti nude, ktoré Orwell vo svojich prózach vysúval do popredia. Dokázal presne načasovať urážku ako nejaký stand-up komik: „Keď som si prezeral fotografie tých, ktorí boli na Nový rok vyznamenaní, zarazila ma (ako obvykle) dosť výnimočná škaredosť a vulgárnosť ich tvári.“ Alebo v recenzii knihy svojho priateľa Cyrila Connolyho, vydanéj anonymne pod názvom *Nepokojný hrob* (*The Unquiet Grave*): „Aj bez poznania identity autora možno usúdiť, že autor tejto knihy má okolo štyridsiatky, predispozíciu k zavalitosti, žil dlhší čas v kontinentálnej Európe a nikdy nič poriadne nerobil.“ Ani jedna veta nám nepripadá ako „umenie“ v tradičnom zmysle, ale povšimnime si, ako sú všetky pozorne konštruované a ako nám pomáhajú pochopiť, prečo Orwell tvrdil, že písanie bolo preňho vždy estetickým zážitkom.

Ďalším kľúčovým orwellovským faktorom je realizmus. Jedným z dôvodov, prečo tak nenávidel amerikanizáciu anglickej kultúry, bolo jej falšovanie reality. Keď listoval v amerických módných časopisoch, všimol si, že sa v nich vôbec nevyskytujú sivé vlasy, nikto nie je tučný, neexistujú ľudia v strednom veku ani smrť. Všetko je podriadené falošnému svetu večného lesku. Pritom jeho cesta bolo toho priamym opakom: zavrhnúť vyumelkovanosť a dať životu pravosť a pestrosť. Cenil si „solídne predmety a útržky nepoužiteľných informácií“. Sústredil sa na „malicherné a nedôležité“ detaily, ktoré oživovali minulosť – na taxikára, ktorý sa v roku 1914

srdcervúco rozplače, lebo mu armáda zrekvirovala koňa. Z obdobia, keď pracoval ako kníhkupec v Hampsteade, si spomína, ako im tlačiarne firmy už začiatkom júna ponúkali do predaja vianočné pohľadnice – a najmä na jednu poznámku z faktúry, ktorá mu utkvela v pamäti: „2 tucty Jezuliatok so zajačikmi“. Baví sa na riadkových inzerátoch, prostredníctvom ktorých si ľudia hľadali partnerov v časopise *Manželská pošta* (Matrimonial Post). Všíma si, ako vojnový nedostatok ovplyvnil ceny budíkov, písacích strojov v bazároch či kief. V auguste 1944 pozoruje, ako sa miesto zábradlí, odstránených na začiatku vojny, začínajú na londýnskych námestiach objavovať drevené ploty, ktoré mali brániť verejnosti vo voľnom pohybe. V rôznych ročných obdobiach sa tešil z kvitnúcej čakanky, „najmä tej staromilsky hnedej“, z dusenej rebarbory v máji a v júli z „nekonečného rozpuku čerešní zdobiacich londýnske chodníky“.

V Orwellovom uhle pohľadu je viac než zaujatie všednosťou. Je v tom to, čo z neho urobilo kultúrneho kritika. Pri formulovaní svojej predstavy, čo tvorí „kultúru“, sa neuteieka k obvyklým klišé – vysoké umenie, občianske inštitúcie, pomníky minulosti. Naopak, nahliada na život, ako ho pozná väčšina ľudí. Anglicko roku 1940 je krajinou „nákupných tašiek, psích pretekov, futbalových ihrísk, obchodných domov Woolworth's, zemiakových lupienkov, pančúch z umelého hodvábu, šípok, hracích stolov, cigariet, šálok čaju a sobotných večerov v krčme s lacným čapovaným pivom“. Väčšina z toho pre Erica Blaira nič neznamena, ale záujem o tie veci bol súčasťou Orwellovej osobnosti. Mal takmer básnický cit pre veci pozemské. Keď sa vrátil z cudziny do Anglicka, boli to drobnosti, ako hovoril, vďaka čomu si uvedomil, že bol v inej krajine – mince boli ťažšie, pivo trpkšie a aj ľudia sa svojimi „miernymi hrudkovitými tvármi, pokazenými zubmi a jemnými spôsobmi“ odlišovali od Európanov. Jeho fascinácia obyčajnosťou šla pod povrch. Názory a myšlienky tvoriace anglickosť sa podľa neho nedali pozberať z kníh a novín. Bol to niečo, čo ste si mohli vypočúť v krčme. Viedol si zoznam obľúbených nezmyslov, ako že labuť môže človeku mávnutím krídla zlomiť nohu, že sklený prášok je jedovatý, že býka rozzúri červená farba. Zbieral tieto uletenosti s vášňou zberateľa. To je typické pre jeho kultúrnu kritiku. V jeho esejach *Chlapčenské týždenníky* a *Umenie Donalda McGilla* – čo sú prelomové texty, ktoré sa medzitým stali kultúrnymi štúdiami – sa prejavuje potešenie z analyzovaného materiálu, aj keď jeho kritika nie je priaznivá. Časopisy ako *Magnet* a *Gem*, ako aj pohľadnice z dovolenky pri mori so všetkou svojou politickou nekorektnosťou boli tou súčasťou anglického života, ktorú Orwell miloval. Bol prvým serióznym výskumníkom obyčajnosti.

Bol to vždy politický autor v tom zmysle, že vždy videl to, čo sa dialo okolo neho z pohľadu spoločenskej triedy a ekonomiky. Preto musíme pri čítaní jeho esejí a žurnalistických príspevkov vedieť niečo o jeho politickom vývoji a o tom, čo sa skrýva za jeho základnými názormi. Pri hľadaní odpovede na tú druhú otázku je kľúčovým textom jeho esej *Také to boli radosti* o období, keď chodil na základnú školu St. Cyprian's v Eastbourne. Vyvolala búrlivú debatu, či je to spravodlivý obraz, a na obranu riaditeľa školy a jeho manželky vystúpilo mnoho ctihodných absolventov školy. Takéto spory však idú pomimo. Dôležité je, ako si na to spomínal Orwell, nie iní. V ňom zostala trvalá nenávisť k bohatým a luxusu, ktorý si nemohol dovoliť, nedôvera v authority, sklon spájať ich s totalitarizmom a prenasledovaním (jedno i druhé nachádzal práve u vedenia školy) a vidieť seba samého ako obeť a vydedenca, nečistého, nemilovaného, odsúdeného na nezdar. Možno práve Facka, ako nazýva v esejí riaditeľovu odpudivú manželku, prispela k tomu, že si ťažko nachádzal vzťah k ženám.

Pobyt v Etone v ňom tieto charakterové črty ešte posilnil, pretože bol zase chudobným medzi bohatými. Ale ako študent žijúci medzi študentmi bol do istej miery izolovaný od ponižujúcich prirovnaní. Okrem toho sa vnútorne stotožnil s étosom súkromných škôl, ktorého sa nikdy nezbavil. Raz povedal, že mysliaci človek je ľavičiarom z presvedčenia, ale pravičiarom zo svojej povahy. Bola to bystrá ukážka sebaanalýzy a Eton, zdá sa, bol začiatkom jeho rozdvojenia. Jeho antiintelektualizmus, homofóbne opovrhovanie „zženštenou“ inteligenciou, obdivovanie „vojenských cností“ a antipatia k pacifizmu, to všetko boli predsudky kultivované v Etone a aj preto môžeme Orwella vidieť ako prekvapujúco húževnatého a tvrdého hráča neobvyklej kombinácie ragby a futbalu, ktorá sa hrávala v Etone. To neznamená, že by to nemalo svoju cenu. Umožnilo mu to vidieť otázky z viacerých uhlov a získať také poňatie o veciach, aké by pri zaslepenejšom ideologickom prístupne nebolo možné. Napríklad jeho postreh, že ľavicová politika prosperujúcich krajín je „vždy čiastočne humbug“, vychádza z jeho skúseností s chudobou v zahraničí, ale korene má v nedôvere súkromných škôl v ľavičiarstvo ako také. Jeho odpor k pacifizmu bol viac než lacným posmievaním sa zo zbabelosti. Orwell bol racionálny a uvážlivý a argumenty oponentov podrobne starostlivému skúmaniu. Ale bolo v tom aj napätie, ktoré bolo jednoduchšie a sugestívnejšie než to, čo získal na súkromnej škole. Vidieť to napríklad na jeho esejí *Moja krajina vpravo či vľavo*, kde sa smeje z „ľavicových mäkkýšov“, ktorých srdcia nikdy „nepodskačili pri národnej hymne“, a dáva ich do protikladu s mladými hrdinami, ktorým sú vlastné „hodnoty súkromných škôl“, pripravenými zomrieť za vec slobody.

Ďalším krokom v Orwellovom politickom vývoji bola Barma. Nepochybne preňho znamenala viac, ako by znamenala univerzita. V priebehu tamajšieho päťročného pôsobenia sa jeho vnímanie sveta ustavične rozširovalo. Ako dôstojník imperiálnej polície videl Britskú Indiu zvnútra, čo znamená, že to nevidel jednoducho. Aj keď nenávidel imperializmus, bolo možné, ako si uvedomoval, byť „slušným človekom a imperialistom“, ako to cítil u Kiplinga. Uvedomoval si, že impérium je vykorisťovateľský systém, vinný zo zverstiev, no súčasne rozumel tlaku, ktorý nútil ľudí páchať ich. V eseji *Zastreliť slona* píše, že spoznal, aké to je, byť okrikovaný nepriateľským davom a obklúčený „vyškerenými žltými tvármi“. Nikdy nestratil zo zreteľa túto dvojakú perspektívu a mal dosť odvahy, aby to priznal. „Jednou svojou časťou som považoval britskú nadvládu za nezlomnú tyranu...; iná moja časť si zase myslela, že na svete niet väčšej radosti, ako prepichnúť budhistickému kňazovi brucho bodákom.“ To, aké to je, byť človekom cítiacim zodpovednosť za podporu neludskej tyranie, je zároveň nezabudnuteľne zachytené v eseji *Poprava*.

Neodbytné opieranie sa o skúsenosť z prvej ruky na hony vzdáva Orwellovo písanie od tárania antiimperialistov, ktorí nevytiahli päty z domu. Trval na tom, byť realistický. V reakcii na tých, ktorí požadovali pre Indiu okamžité odovzdanie moci domácej vláde, namieta, že India jednoducho nie je pripravená pridať sa k modernému svetu: „celý kontinent nie je v roku 1943 schopný vyrobiť ani len automobilový motor“. To je bod, ku ktorému sa ustavične vracia. „V dobe tankov a bombardovacích lietadiel môžu byť zaostané agrárne krajiny, ako India a africké kolónie, nezávislé asi tak ako mačka alebo pes.“ Tieto názory Orwellových socialistických druhov nepotešili. Ani jeho sarkazmus na Gándhího adresu. Ale aj ten vychádzal z jeho odporu k myšlienke, že „duchovná“ India dokáže nejako prijať moderný svet, ako aj z jeho nechuti k populárnym idolom, na základe ktorej mal podozrenie, že Gándhí hrajúci sa s kolovrátkom „vo vile nejakého bavlníkového miliónára“ je v zásade podvod. Ani jeho antiimperializmus mu nebránil vidieť, že to najhoršie barbarstvo páchali na Indoch iní Indovia, nie Európania, a, naopak, tvrdil, že Briti priniesli Indii viac dobra než zla.

Ale napriek týmto ústupkom vnímal chudobu Indie ako nehoráznú a neospravedliteľnú nespravodlivosť. Priemerný Angličan, poukazoval, minie na cigarety viac, ako zarobí indický roľník za celý život. „Je úplne bežné, že indický kuli má nohu chudšiu, ako je ruka priemerného Angličana.“ To nesúviselo s fyzickými dispozíciami, ale proste s hladovaním. Aby sa táto nespravodlivosť napravila, museli by Angličania a všeobecne Európania prijať vlastnú nižšiu životnú úroveň. Orwell cítil, že socialis-

tická propaganda to nečestne zakrýva. Masy boli poučované, že socializmus bude znamenať vyššie platy a lepšie bývanie. Miesto toho by sa im malo hovoriť, že vôbec nie sú utláčanými otrokmi, ale už teraz si žijú nad pomery a za svoju nespravodlivú prosperitu vďaka vykorisťovaniu ľudí s inou farbou pokožky. To je ponaučenie, ktoré musí Západ ešte len pochopiť.

Takto Barma učila Orwella. Prispela aj k jeho duchovnému rastu, pretože to viedlo k jeho veľkému odriekaniu. Keď opustil miesto pri imperiálnej polícii, prežil roky chudoby a z pohľadu vlastnej rodiny roky hanby. Dokonca aj jeho obdivovatelia občas cítia, že to berie príliš vážne – „mrzivé svedomie“ svojej generácie. Ale táto vážnosť je odrazom obety, ktorú podstúpil, bremena viny, ktoré niesol na svojich pleciach, a jeho odhodlania odčiniť ju. Hoci zavrhol kresťanstvo, táto kríza a úmyselné poníženie seba samého tým, že sa zaradil k ľuďom na spoločenskej periférii, ako to opísal v knihe *Na dne v Paríži a Londýne*, malo intenzitu náboženského obrátenia sa.

Ďalší rozhodujúci vplyv na formovanie jeho politických názorov mala španielska občianska vojna. Jeho rozhodnutie ísť bojovať bolo viac osobné než politické. Vždy mal pocit podradenosti voči mužom, ktorí bojovali v prvej svetovej vojne, a preto chcel získať úctu k sebe samému. To sa stalo. Ale po prvý raz pocítil aj kamarátsku spriaznenosť s mužmi celkom odlišného spoločenského a kultúrneho pôvodu. Bolo to spoznanie, ako by spoločnosť mohla fungovať, keby nebola taká striktné izolovaná a triedne podmienená. „Konečne som naozaj uveril v socializmus ako nikdy predtým,“ napísal v júni 1937. Ale asi najväčším dôsledkom tejto vojny bolo, že mu otvorila oči, pokiaľ išlo o krutosť a nedôveryhodnosť sovietskeho komunizmu. Bojoval v radoch anarchistickej domobrany Robotníckej strany marxistického zjednotenia (POUM) proti Francovým fašistom, a tak sa nazdával, že je na rovnakej strane ako komunisti. V skutočnosti komunisti nemali záujem umožniť anarchistom zohrať nejakú nezávislú úlohu. Naopak, zavrhovali ich a prenasledovali. Niekoľko Orwellových súdruhov zabili alebo uväznili. On sám spolu so ženou utiekol cez hranice iba s dávkou šťastia. Miesto hnevu bol však Orwell znechutený cynizmom, s akým prokomunistické médiá prepisovali priebeh udalostí. Zistil, že novinové správy sa rozchádzajú s faktmi. Boje, na ktorých sa sám zúčastnil, boli opisované úplne naopak. Dokonca nadobudol pocit, že už vôbec nejde ani o samotný koncept objektívnej pravdy. Editor časopisu *New Statesman* Kingsley Martin mu odmietol uverejniť úvahu *Ako to bolo v Španielsku* i recenziu Borkenauovho románu *The Spanish Cockpit* (napokon vyšli v *New English Weekly* a v *Time and Tide*). To bola zrada, ktorú

9	PREDSLOV (John Carey)
25	I. TAK TO VIDÍM JA
263	II. ESEJE A ÚVAHY
264	Angličania
298	Poprava
302	Basa
310	Zastreliť slona
316	Marakeš
321	Poznámky na cestu
327	Hranice umenia a propagandy
330	Literatúra a totalita
334	Drahý doktor Goebbels – vaši britskí priatelia sú na dobrej strave!
336	Wells, Hitler a svetový štát
341	Peniaze a zbrane
344	Cirkevné právo: Pár poznámok k Salvadorovi Dalímu
353	Antisemitizmus v Británii
361	Poznámky o nacionalizme
378	Sloboda tlače (Zvieracia farma)
386	Pomsta je trpká
389	Vy a atómová bomba
392	Katastrofický gradualizmus
395	Športový duch
398	Na obranu anglickej kuchyne
401	Politika vyhladovania
404	Čo je to socializmus?
408	Knihy verzus cigarety
411	Priamo pred nosom
415	Úvaha o ropuche obecnej
418	Ako zomiera chudoba
427	Predhovor k ukrajinskému vydaniu Zvieracej farmy
431	K európskej jednote
436	Marx a Rusko
438	Spisovatelia a leviatan
445	Cena pre Ezru Pounda

449 III. RECENZIE

- 450 Spoveď recenzenta kníh
452 Henry Miller: Obratník Raka; Robert Francis: Vlk pri dverách
455 Eugene Lyons: Utopická úvaha
457 Martin Block: Cigáni
459 Bertrand Russell: Moc: nová spoločenská analýza
460 Nicolas de Basily: Rusko za vlády Sovietov
462 Frrancis J. Sheed: Komunizmus a človek
464 Adolf Hitler: Mein Kampf (recenzia neskráteného prekladu)
467 Mulk Rádž Ánand: Meč a kosák
470 James Burnham: Machiavellisti
472 Stovka – Charles Dickens: Martin Chuzzlewit
474 Harry Levin: James Joyce
477 H. G. Wells: 1942-1944: Súčasné pamäti o ľudskom správaní počas
479 krízy svetovej revolúcie
Derrick Leon: Tolstoj: jeho život a dielo
480 Conrad Heiden: Der Führer
483 Fiodor Dostojevskij: Bratia Karamazovovci a Zločin a trest
484 Jevgenij Zamiatin: My
488 Oscar Wilde: Duša človeka za socializmu
490 Jean-Paul Sartre: Portrét antisemitu
491 T. S. Eliot: Poznámky k definícii kultúry
494 Winston Churchill: Ich najskvelejšia hodina

499 IV. CHRONOLÓGIA

OBSAH
